

Warszawa, 5 grudnia 2001 r.

Opinia prawna
w sprawie pytania prawnego Sądu Rejonowego w Bydgoszczy,
skierowanego do Trybunału Konstytucyjnego (sygn. akt P.15/01)

Stosownie do zlecenia z dnia 20 listopada 2001 r. uprzejmie przedstawiam następującą opinię w sprawie pytania prawnego Sądu Rejonowego w Bydgoszczy, sformułowanego w postanowieniu z dnia 5 października 2001 r. sygn. akt IX Ng 4086/01.

Sąd Rejonowy w Bydgoszczy powziął wątpliwość co do konstytucyjności:

- 1) art. 125 § 3, art. 126 § 2, art. 130¹ § 1 i art. 394 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego (Dz. U. nr 43, poz. 296 z późn. zm.);
- 2) przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 września 2000 r. w sprawie określenia wzorów i sposobu udostępniania stronom urzędowych formularzy pism procesowych w postępowaniu cywilnym (Dz. U. nr 81, poz. 911).

Zasadność tych wątpliwości jest przedmiotem poniższej oceny.

1. Sąd Rejonowy wyraża pogląd, że art. 125 § 3 Kpc zawiera wprawdzie wytyczne dotyczące treści rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości, jednakże „budzą one wątpliwości pod względem odpowiedniej szczegółowości”. **Otóż wątpliwości te są, moim zdaniem, bezzasadne.** Minister Sprawiedliwości został upoważniony do określenia wzorów urzędowych formularzy:

- 1) odpowiadających wymaganiom przewidzianym dla pism procesowych,
- 2) szczególnym wymaganiom postępowania, w którym mają być stosowane oraz
- 3) zawierających niezbędne pouczenia dla stron co do sposobu ich wypełniania, wnoszenia i skutków niedostosowania pisma do tych wymagań.

Upoważnienie zawiera nadto dyspozycję ustawodawcy dotyczącą sposobu udostępniania urzędowych formularzy stronom. Powinny być udostępniane w siedzibach sądów oraz poza sądami, w dogodny dla stron sposób, za niewygórowaną odpłatnością.

Należałoby więc uznać, że stopień szczegółowości wytycznych jest dostateczny, spełniający wymagania określone w art. 92 ust. 1 Konstytucji. Odrębną natomiast kwestią, o której będzie mowa, jest zgodność zakresu i treści rozporządzenia z art. 125 § 3 Kpc, a także z ustawą zasadniczą.

2. Przepis art. 126 § 2 Kpc określa dodatkowe wymagania, jakie powinno spełniać pismo procesowe, które jest pierwszym pismem w sprawie. Zgodnie z dyspozycją tego przepisu powinno ono zawierać oznaczenie zawodu i miejsca zamieszkania oraz siedziby stron, ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników. W praktyce sądowej wymaganie „oznaczenia zawodu” stron nie jest jednak egzekwowane. Powodowie i wnioskodawcy najczęściej nie podają w pismach procesowych swojego zawodu, ani zawodu pozostałych stron postępowania. Sądy zaś z reguły braku tego nie dostrzegają (zob. K. Kołakowski: Kodeks postępowania cywilnego, Komentarz t. I, pod red. K. Piaseckiego, C.H. Beck 1996, s. 450). Przepis art. 126 § 2 w części dotyczącej „oznaczenia zawodu” jest więc przepisem martwym.

Wobec powszechnej praktyki nieoznaczania w pismach procesowych zawodu stron oraz ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników i nieegzekwowania tego wymagania przez sądy należałoby przyjąć, że braki w tym zakresie nie stanowią przeszkody „do nadania pismu biegu i rozpoznania go w trybie właściwym” (art. 130 § 1, zdanie drugie Kpc). W tej sytuacji uzasadniony jest postulat, aby przy okazji najbliższej nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego, w art. 126 § 2 skreślić wyrazy „oznaczenie zawodu i”. **Wymieniony przepis w brzmieniu dotychczas obowiązującym nie pozostaje jednak w sprzeczności z art. 45 ust. 1 Konstytucji. Kodeksowa bowiem „powinność” oznaczenia zawodu stron nie ogranicza prawa do sądu.** Strona, której pismo procesowe nie otrzymałoby prawidłowego biegu z powodu „nieoznaczenia zawodu” któregoś z pozostałych uczestników postępowania, może je uzupełnić w terminie tygodniowym, liczonym od daty wezwania przewodniczącego sądu do usunięcia braków pisma. Zgodnie z art. 130 § 3 Kpc, pismo poprawione lub uzupełnione w terminie wywołuje skutki od daty jego wniesienia.

Ewentualne trudności, jakie napotka powód (wnioskodawca) przy ustalaniu zawodu pozostałych stron, nie uzasadniają twierdzenia, że wymóg „oznaczenia zawodu” narusza konstytucyjne prawo do sądu.

W konkluzji wyrażam pogląd, że art. 126 § 2 Kpc nie jest niezgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

3. Wątpliwość Sądu Rejonowego dotycząca zgodności z Konstytucją art. 130¹ § 1 jest uzasadniona. Sprawa konstytucyjności tego przepisu była przedmiotem opinii BSE dotyczących:

- pytania prawnego Sądu Rejonowego w Poznaniu, sygn. P.9/01 (opinia z dnia 27 sierpnia 2001 r.)
- pytania prawnego Sądu Rejonowego w Bydgoszczy, sygn. P.15/01 (opinia z dnia 29 listopada 2001 r.).

Podtrzymuję pogląd, że przepis ten ogranicza prawo do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji), a także pozostaje w opozycji do art. 77 ust. 2 oraz art. 78 ustawy zasadniczej.

4. Artykuł 130¹ § 3 Kpc, moim zdaniem, nie jest niezgodny z art. 32 ust. 1 ani z art. 45 ust. 1 Konstytucji. Wynikające z treści tego przepisu „uprzywilejowanie” strony nie reprezentowanej przez adwokata lub radcę prawnego znajduje uzasadnienie w gorszej sytuacji faktycznej tej strony. Mając na względzie fakt, że strona ta nie posiada pełnomocnika w osobie przedstawiciela wymienionych zawodów prawniczych, ustawodawca uznał za konieczne częściowe chociażby wyrównanie jej szans. W tym celu zobowiązał przewodniczącego sądu, aby w zarządzeniu o zwrocie pisma wskazał braki, jakimi to pismo było dotknięte oraz skutki jego zwrotu i ponownego wniesienia.

Wspólną cechą istotną stron, o których mowa w art. 130¹ § 3 Kpc, jest właśnie to, że nie są one reprezentowane przez adwokata lub radcę prawnego. Według Trybunału Konstytucyjnego, cechą wspólną decydującą o podobieństwie danej grupy może być zarówno cecha faktyczna, jak i prawna, a ustalenie jej istnienia dokonuje się z uwzględnieniem treści i celu przepisów, w których zawarta jest kontrolowana norma (orzecz. z dnia 3 września 1996 r. sygn. K.10/96 – OTK ZU nr 4 z 1996 r. s. 280-281). W innym orzeczeniu Trybunał stwierdził, że „Zasada równości nie zakazuje (...) różnicowania sytuacji prawnej adresatów danej regulacji prawnej, ale różnicowanie to musi znajdować oparcie w odrębnościach charakterystyki (prawnej lub faktycznej) poszczególnych kategorii adresatów (orzecz. z dnia 16 grudnia 1996 r. U.1/96 – OTK ZU nr 6 z 1996 r., s. 530).

W mojej ocenie, rozwiązanie przyjęte w art. 130¹ § 3 Kpc jest zgodne z kierunkiem orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego. Nie narusza ono art. 32 ust. 1 ani art. 45 ust. 1 Konstytucji. Należy bowiem mieć na uwadze, że równość wobec prawa to także zasadność wyboru takiego, a nie innego kryterium różnicowania (por. wyrok z dnia 16 grudnia 1997 r. sygn. K.8/97 – OTK ZU nr 5-6/97). W opiniowanym przypadku wybór kryterium, jakim jest mniej korzystna sytuacja faktyczna strony nie reprezentowanej przez adwokata lub radcę prawnego, nie budzi zastrzeżeń.

5. Zmiana art. 394 § 1 pkt 1 Kpc, polegająca na wyłączeniu dopuszczalności zażalenia na zarządzenie przewodniczącego o zwrocie pozwu dokonanego na podstawie przepisu art. 130¹ § 3 Kpc, jest konsekwencją trybu postępowania z pismami procesowymi, które powinny być wniesione na formularzu urzędowym.

Obowiązujący obecnie stan prawny nie uzasadnia jednak zarzutu niezgodności art. 394 § 1 pkt 1 Kpc z art. 78 i art. 176 § 1 Konstytucji. Należy bowiem mieć na względzie, że niedopuszczalność zażalenia na zarządzenie o zwrocie pozwu jest rekompensowana przepisem art. 130¹ § 4 Kpc, który stanowi, że w terminie tygodniowym od dnia doręczenia tego zarządzenia powód może wnieść uzupełniony i poprawiony pozew ponownie. Jeżeli ten pozew nie jest dotknięty brakami, wywołuje skutek od daty pierwotnego wniesienia. W tym przypadku sytuacja prawna powoda jest co najmniej równie korzystna, jak w postępowaniu „zwykłym”, dopuszczającym zażalenie na zwrot pozwu.

6. Sąd Rejonowy wyraża wątpliwość, czy rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 września 2000 r. w sprawie określenia wzorów i sposobu udostępniania stronom urzędowych formularzy pism procesowych w postępowaniu cywilnym jest zgodne z art. 92 ust. 1 i art. 45 ust. 1 Konstytucji, a w szczególności:

- 1) czy rozporządzenie zostało wydane w celu wykonania ustawy oraz
- 2) czy urzędowe formularze, stanowiące załączniki do rozporządzenia, spełniają „warunek przyzwoitej legislacji”.

Odpowiedź na pytanie pierwsze jest pozytywna. Rozporządzenie ustala wzory urzędowych formularzy oraz określa sposoby ich udostępniania stronom. Ma ono służyć wykonaniu ustawy – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie znowelizowanym ustawą z dnia 21 maja 2000 r. (Dz. U. nr 48, poz. 554).

Nieuzasadniona jest zatem wątpliwość, że omawiane rozporządzenie nie spełnia jednego z warunków określonych w art. 92 ust. 1 ustawy zasadniczej.

Stwierdzenie, że akt normatywny wykonawczy, jakim jest rozporządzenie, został wydany **w celu wykonania ustawy** nie przesądza, oczywiście, o jego konstytucyjności. Sąd Rejonowy podnosi zarzut, że urzędowe formularze w szeregu przypadków są niezgodne z ustawą, na podstawie której zostały wydane, ponieważ nakładają na stronę obowiązki nieprzewidziane w tej ustawie. Nadto treść, forma i sposób wypełniania formularzy stwarzają „przeszkody i pułapki niemal niemożliwe do pokonania”. W tej sytuacji, zdaniem Sądu, prawo do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji) może być w praktyce fikcją.

Krytycznie oceniając rozporządzenie *en bloc*, Sąd Rejonowy nie wskazał jednak, które przepisy tego aktu prawnego są niezgodne z Konstytucją lub pozostają w kolizji z określonymi przepisami Kodeksu postępowania cywilnego. Uwaga powyższa dotyczy również załączników do rozporządzenia. Dlatego trudno ustosunkować się do wątpliwości Sądu zgłoszonych pod adresem urzędowych formularzy. Uzasadnione może być jedynie, stwierdzenie, że obowiązki ciążące na stronach postępowania „formularzowego” nie ułatwiają im dostępu do sądu, a więc realizacji przysługującego im prawa do sądu (art. 45 Konstytucji).

Sporządził: Witold Pawełko